

Истифодаи технологияи инноватсионӣ дар рушди ҳунарҳои дастии бонувон

Дар мақолаи мазкур ҳунарҳои дастии занона ва нақши технологияи инноватсионӣ дар рушд ва эҳёи онҳо сухан рафтааст. Ҳунармандон дар ҳама даври замон, хусусан дар замони муосир ба анъанаҳои қадимӣ тағйирот медароранд. Ин навоарию тағйирот бори дигар нишон медиҳад, ки касбу ҳунар бояд ҳамоханги замон бошад. Яке аз самтҳои асосии фаъолияти ҳунармандон дар замони муосир ин истифодаи технологияи инноватсионӣ мебошад, ки натиҷаи таҳайюли онҳоро тавассути техникаву технологияи замонавӣ инъикос менамояд. Солҳои охир истеҳсоли чунин маҳсулотҳо аз тарафи ҳунармандони ҷавон бештар ба мушоҳида расида, талабот нисбати онҳо зиёд гардидааст.

Калидвожаҳо: касбу ҳунар, технология, гулдӯзӣ, ҳунармандон, ҷавонон, навоарию, нақшу нигор, маҳсулот

Мусаллам аст, ки ҳар даври замон талаботи хоси худро дорад ва ҳар як соҳа бо талаботи замон пайваста шаклу мазмуни фаъолияти худро тағйир медиҳад. Дар замони Истиқлол бо ташаббуси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳунарҳои мардумӣ эҳё шуда, корхонаву марказҳои дӯзандагӣ ва коргоҳҳои замонавӣ таъсис дода шуданд. Чунки вазъи касбу ҳунарҳо дар Тоҷикистон каме дигаргун гардида, бештари онҳо тариқи технологияҳои нав корбурд карда мешаванд.

Истифодабарии технологияи инноватсионӣ дар фаъолияти ҳунармандони халқиву касбӣ, ин ворида намудани дигаргунӣҳо, такмили таҳрири мақсад ва қори онҳоро дар бар мегирад. Инчунин бештар намудани ҷабҳаҳои алоҳидаи фаъолияти занони ҳунармандро низ дар назар дорад. Зеро ба воситаи чунин раванд суръати қори онҳо тезтар гардида, ҳарчи бештар маҳсули дасташонро пешкаши харидорон мегардонанд.

Вобаста ба ҳунарҳои дастии бонувон аз ҷониби мардумшиносони русу тоҷик аз қабилҳои Пещерова Е.М., Андреев М.С., Ершов Н.Н., Широкова З.А., Рассудова Р.Я., Юнусова Н., Валиев А., Хамиджанова М.А., Додихудоева Л., Гафуров Б.Ф., Ғаниев Н., Раҳимов Д. ва дигарон таҳқиқотҳо анҷом дода шуда, тавассути мақолаву маҷмӯаҳо пешкаши хонадагон гардидаанд. Таъба ба сарчашмаҳо ва маълумотҳои муҳаққиқони соҳа намуда, нақши технологияи инноватсионӣ дар рушди ҳунарҳои занона, фарқияти он аз гузашта ва имрӯзро мавриди таҳқиқ қарор медиҳем.

Касбу ҳунар яке аз воситаҳои муҳими дарки ҳаёти фарҳангӣю иҷтимоӣ ва иқтисодии ин ё он қавму миллат ба шумор меравад. Ҳунармандӣ таърихи дуру дароз дошта ҳар як навъ, рангу шакл, нақшу нигори онҳо ифодакунандаи рамзу розҳои мардум мебошанд, ки дар тӯли садсолаҳо ба вуҷуд омадаанд ва бо таъсири омилҳои гуногун таҳаввул ёфтаанд [2; 3]. Аз қадим намудҳои гуногуни ҳунарҳои халқии тоҷикон, аз қабилҳои гулдӯзӣ, чакандӯзӣ, қолинбофӣ, ҷуроббофӣ,

шперозбофӣ, атласу адрасбофӣ ва ғайра вучуд дошт. Дар солҳои пешин кори хунармандон асосан дастӣ сурат мегирифт. Баъдтар, бо тараққиёти ҷомеа дастгоҳҳои дарздӯзӣ, аз ҷумлаи дӯкону мошинаҳои зардӯзию гулдӯзӣ, қолинбофӣ ва ғайра дар рӯзгори тоҷикон ба вучуд омад, ки кори занон то андозае осон гардид. Аз ҳамон давра то инҷониб барои духтани ҳама гуна либос аз ҷунин дастгоҳҳо васеъ истифода мебаранд. Вале дар баъзе маврид бо даст дӯхтани ҷиҳози хона ва либос (курпаву курпача, ҷомаву камзӯл) низ ба назар мерасад, ки ин ҳам барои босифат баромадани маҳсулот мебошад.

Ҳатто дар замони шуравӣ бо вучуди пайдо шудани маҳсулотҳои фабрикавӣ хунарҳои дастӣ мавқеи худро аз даст надод. Баробари ба вучуд омадани гулдӯзиҳои корхонавӣ, аз қабилӣ *попурӣ* ва *йирмадӯзӣ* истехсоли гулдӯзиҳои маҳаллӣ то андозае кам шуд. Вале истеъмоли он аз байн нарафт, чунки анъанавӣ гулдӯзӣ кардани ҷодари арӯсӣ то ба имрӯз идома дорад. Ҷавондухтарон кушиш мекарданд ҷодари арӯсиашонро бо дастони худ гулдӯзӣ кунанд. Ба ҳамин хотир ҳар як духтарро аз хурдсолӣ ба хунари гулдӯзӣ ҷалб мекарданд.

Дар шароити имрӯза, ки воситаҳои нави техникӣ тараққӣ кардаанд, барои бонувон омода намудани ҳар гуна маҳсулот бо тарзу усулҳои гуногун хеле осон гаштааст. Албатта, технологияи нави муосир, ки дар тамоми ҷаҳон босуръат пеш рафта истодааст, ба рушду такомули хунарҳои мардумӣ бетаъсир намонад. Аз ин рӯ, ҳар як хунарманд баробари рушд додани пешаи худ, ба баъзе шаклу намуд ва сохтори хунарҳои хориҷӣ низ таваҷҷуҳ дорад. Масалан, ягон маҳсулот хоҳ курта бошад хоҳ сӯзанӣ ё ҷодар вақте ки бо даст гулдӯзӣ карда мешавад сифатан хуб буда, намуди ҷозибанок дорад. Вале ҳангоми бо мошина гулдӯзӣ кардан (*попурӣ*) нақши тасвиршуда аз гулдӯзии дастӣ фарқ мекунад. Чунки ҳар нақше, ки бо усули *попурӣ* акс меёбад, нозукиашро гум мекунад.

Аз қадим занони тоҷик бо тарзу усули ба худ хос либосу ҷиҳозашонро гулдӯзӣ мекарданд, ки ин қабил ороиш дар ҳама давраи замони мавриди истифода қарор дорад. Имрӯз бошад, бо таъсири илму техника ба хунари гулдӯзии тоҷикӣ тағйиру иловаҳои зиёде ворид гардидааст. Одатан ҳар як хунар вобаста ба завқу салиқа, муҳити зист, вазъи иқтисодӣ, ҷаҳонбинии фарҳангии мардум дар маҳсулоти тайёрнамудааш нақшу нигори мухталифро инъикос мекунад. Чи тавре ки мебинем, гулдӯзии қадимӣ аз гулдӯзии *попурӣ* вобаста ба шароит, талаботи замони ва омилҳои гуногун аз якдигар баъзе тафовутҳо доранд. Сӯзанӣҳои қадимӣ аз матоҳои босифат дӯхта шуда, нақшу нигори болои онҳо тасвири табиат, офтобу моҳтоб, ҳар гуна рамзу маъниҳои гуногун, унсурҳои муқаддас, дарахтони мевадор, умуман тасвире, ки олами атрофи инсонро иҳота карда, маънии ҳаёти ҷовидонаро дорад ҷой дода шудаанд. Зеро тасвири ҳар як сӯзанӣ ба маҳорати баланд ва тахайюли хунарманд вобастагӣ дошт. Тасаввуроти зеҳнии ӯ чи қадар пуробуранг бошад, гулдӯзиаш ҳамон қадар пурнақшу нигор гардида, тасвири ҳар як гулдӯзӣ дар ҳаёти инсон нақши муҳим мебозид. Гулдӯзони моҳир дар интиҳоби рангҳо ҳаматарафа диққат меоданд, то ки маҳсулоташон ҳам босифат ва ҳам ҷолибу

диққатчалбқунанда бошад. Чунки хусусияти асосии онҳо аз истифодаи рангҳои гуногун, нақшҳои хурд иборатанд [6; 10]. Ҳатто гулдӯзиҳои як минтақа аз минтақаи дигар аз ҷиҳати шакл, услуб, тарзи дӯхт ва ранг аз ҳамдигар тафовут дошт. Дар сӯзаниҳои қадимӣ ҳар як ранг ҷой ва маънии махсуси худро дошт. Дар баъзе аз ҷумла, рангҳои сафеду зард, гулобӣ, ё иваз гардидани ҷои рангҳо ба назар мерасад.

Дар маҳсулоти гулдӯзии имрӯза омехтагии рангҳо ва иваз шудани ҷои нақшҳоро мушоҳида кардан мумкин аст. Аз тарафи дигар нақшу нигор ва ранги гулдӯзиҳои ҳозира бо нақшу нигори дигар минтақаҳои кишвар омезиш ёфтааст. Сабаби тағйир ёфтани ҳунари гулдӯзӣ пеш аз ҳама кам гардидани занони қаламкаш ва дуруст омӯзишу таҳқиқ накардани ҷавондухтарони ҳунармандон мебошад. Аксари ҳунармандони ҷавон аз тарзҳои гуногуни ин ҳунар мувофиқи диди худ маҳсулотро омода месозанд. Масалан, тасвири баъзе нақшу нигор, ба монанди чор унсур (об, хок, оташ ва ҳаво), инъикоси ҳар гуна гулу дарахтони мевадор - анор ва ҳатто аждаҳор, ки дар гузашта барои мардум маъниву рамзи махсусро ифода мекарданд, имрӯз аллақай шаклу маънии дигарро касб кардаанд. Ҳол он ки дар гулдӯзии тоҷикӣ рамзу маҷоз мавқеи хоса дошта, кам гулдӯзиҳоро ёфтани мумкин аст, ки дар онҳо офтоб чун рамзи рушноӣ гармӣ ифода нашта бошад. Вале солҳои охир дар гулдӯзии тоҷик рамзҳои наву мавҳумашон норӯшан пайдо шудаанд.

Гулдӯзӣ кардани куртаи чакан бо даст имрӯз ҳам миёни бонувони тоҷик хеле фаровон истифода мегардад, вале он дар шакли нисбатан замонавӣ инъикос гардидааст. Яъне тавассути технологияи нав ба роҳ монда шудааст. Дар солҳои пешин қонун барои гулдӯзӣ кардани як курта ё чодар моҳҳо вақт сарф мекарданд. Бо тараққи кардани илму техника гулдӯзии як курта ва ё чодар ду-се соатро дар бар мегирад. Ин намуди гулдӯзӣ айни замон хеле маъмул буда, бештар ҷавондухтарон ба он майл доранд. Аммо гулдӯзие, ки тавассути даст сурат мегирад арзиши зиёд дошта, истифодаи он миёни занҳои калонсол, бахусус занони деҳот бештар ба назар мерасад. Баъзан вақт духтарон ва занҳои ҷавон ҳам аз ин намуди ороиш бо нақшу нигорҳои гуногун ҳамчун мӯд ба бар мекунанд [1;190]. Гуфтан бамаврид аст, ки солҳои охир навҳои гуногуни дастгоҳҳои ҳозиразамон ба вуҷуд омадаанд ва қонуну духтарон аксарияти қори ҳунармандиро тавассути он анҷом медиҳанд.

Баробари ҳунари гулдӯзӣ чакандӯзӣ низ мавриди истифода қарор дорад. Дар аксари шаҳру ноҳияҳои кишвар санъати чакандӯзӣ маъмул буда, он таҷассумкунандаи тахайюлотҳои қонуну духтарони тоҷик дар либосашон мебошад. Чакандӯзӣ дар байни тоҷикон ҳамчун як бахши дӯзандагӣ таърихи қадимӣ дошта, ба рушду такомули дӯзандагӣ таъсири зиёд расонидааст. Ҳунари чакандӯзӣ дар саросари кишвар густариш ёфта нисбати он дар ҳамаи ноҳияҳои ҷумҳурӣ талабот дида мешавад. Аз замони қадим барои занони тоҷик чакандӯзӣ яке аз муҳимтарин бахши дӯзандагӣ ба ҳисоб рафта, навҳои гуногуни онро барои

истифода ва бо мақсади ба фурӯш баровардан тайёр мекунад. Ғайр аз ин дар чашну маърақаҳо ва чорабиниҳои идона низ онро истифода мекунад.

Дар гулдӯзии чакан тасвирҳои рамзнок ва мазмунҳои мифологӣ оид ба табиати атроф, кайҳон, орзую омили мардум истифода мешаванд [4;74]. Чакандӯзии қадимӣ ба монанди сӯзанидӯзӣ вобаста ба маҳорати хунарманд ва мавқеи географии он таҳия мегардид ва ҳар як минтақа тарзу услуби ба худ хоси чакандӯзиро дошт. Масалан, дар минтақаи ҷануби Тоҷикистон пеши куртаро пурра гулдӯзӣ карда, дар он ду давраи калонро, ки яке офтобу дигаре моҳтоб тасвир мекарданд. Дар ноҳияи Ҳисор куртаи чакан бо тарзи хос: фақат остин ва гирдогирди домани он бо усули йирмадӯзӣ гулдӯзӣ карда мешуд [2;7]. Ин намуди чакандӯзӣ каме осон буда, дар кутоҳтарин вақт омода мегардад. Занони водии Рашт ҳам то ба имрӯз бо чунин тарз чакандӯзӣ мекунад.

Дар борабари санъати чакандӯзӣ санъати йирмадӯзӣ низ ғаёла аст, яъне ин навъи хунар дар ҳама давраи замони мавриди истифода қарор дорад. Имрӯзҳо хунарманд баҳусус ҷавондухтарон дар либос ва ҷиҳози хона усули йирмадӯзӣ ва тарҳи замонавии онро васеъ истифода мекунанд.

Қарни гузашта гулдӯзии куртаҳои занона аз духтарона бо тарзи дӯхт ва тасвири гулпартоӣ фарқ мекард, ки куртаи занони миёнсол аз гулҳои давраи калон иборат буда, куртаи ҷавондухтарон ҳар ҷо майда-майда гулдӯзӣ карда мешуд. Дар замони муосир хунармандон байни куртаҳои ҷавондухтарону калонсолон фарқиат намегузоранд. Ин шаҳодат аз он медиҳад, ки хунармандони ҷавон аз таърихи касби хеш огоҳ набуда, аз рӯи завқ он чи ки дар таҳайюли онҳо меояд тасвир мекунад.

Хунари куртадӯзӣ як бахши асосии хунарҳои занона ба ҳисоб рафта, барои бароварда гардонидани ниёзи занону духтарон истифода мешавад. Солҳои охир ба хунари либосдӯзӣ ҳамчун санъати нафис ва арзандае, ки ба он талабот афзуда истодааст, аҳамияти бештар медиҳанд. Ҳар як дӯзанда боваста ба маҳорату малакаи куртаро бо тарзу намуди мухталиф гулпартоӣ ва ё бо сангу риштаҳои рангин ороиш медиҳад. Замонҳои пеш борабари ба вучуд омадани дастгоҳи дарздӯзӣ занон баъзе қисматҳои куртаро бо риштаҳои оддӣ гулпартоӣ мекарданд. Аз ҳамаи давра то кунун ба воситаи дастгоҳҳои замонавӣ *йирмадӯзӣ (попури)* мекарданд. Бо шарофати соҳибистиклолӣ дар кишвар дӯконҳои дӯзандагӣ ва намоишгоҳҳои зиёдеро ташкил кардаанд, ки навъҳои мухталифи замонавии сару либосро баҳри харидорон пешниҳод менамоянд. Таҳия намудани шаклу намудҳои гуногуни маҳсулоти хунармандӣ дар чунин марказҳо аз раванди ҷаҳонишавӣ ақиб намонда, қомебиҳои эҷодиро низ дар худ акс кунонидааст.

Дар шароити имрӯза занону духтарон бо истифода аз дастгоҳҳои мухталиф, инчунин куртаро бо нақшу нигорҳои гуногуни тайёр, ки ба василаи технологияҳои муосир дастрас кардаанд ороиш дода тавассути мошинаҳои махсус

гулпартой мекунанд. Чи хеле ки маълум аст дар замони Истиқлол гулдӯзӣ кардан тавассути усули йирмадӯзӣ хеле афзудааст. Зеро имрӯзҳо хунармандони ҷавон тибқи имкониятҳои зиёде, ки барояшон фароҳам гардидааст, нақшу нигорҳои нав ба навро эҷод намуда, анъанаи гулдӯзӣ ва йирмадӯзиро дар куртаҳои чакан, тоқӣ, чома ва амсоли инҳо идома дода истодаанд. Айни замон ҷои сӯзану дарафше, ки хунармандон барои гулдӯзӣ намудан истифода мекарданд, дастгоҳҳои дӯзандагии махсус гирифтааст, ки бо онҳо нақшу нигорҳои гуногун йирмадӯзӣ карда мешавад.

Бахши дигари сару либос тоқӣ буда, дар он хунари гулдӯзӣ фаровон истифода шудааст. Бештар тоқиҳои чакани мардона, занона ва кӯдакона омода мекунанд. Тоқиҳои чакани тоҷикӣ аз матои гуногуни гулдор, бегул ва раҳдор иборат буда, дар он шероз низ илова мешавад. Баъди қолаби онро сохтан болои тоқиро маъмулан ба 4 қисм ҷудо карда, ҳар якеро алоҳида тавассути мошина мустаҳкам карда медӯзанд. Чи хеле ки мебинем, баробари ба вучуд омадани мошинаҳои махсуси дарздӯзӣ дар хунари тоқидӯзӣ аз он истифода мекунанд. Имрӯз бошад, монанди сӯзани ё куртаи чакан ҳатто гулдӯзӣ кардани он тариқи чунин дастгоҳҳо сурат мегирад. Хунари тоқидӯзӣ дар аксари ноҳияҳои кишвар оҳиста-оҳиста бо такмили камтаре вориди муди имрӯз гардида, ба нақшу нигори замонавӣ талабот зиёдтар шудааст.

Рӯймол низ бо сохтору тарзи ороиш, нақшу нигор ва корбурди матоъ байни минтақаҳои кишвар аз ҳамдигар тафовут дорад. Рӯймоли гулдӯзишуда аз қадим миёни мардуми тоҷик маъмул буда, дар фарҳанги тоҷикон бештар рӯймоли миёни мардон гӯлдӯзӣ карда мешуд, ки ҳоло ҳам ин анъана боқӣ мондааст. Дар рӯймолдӯзӣ ҳам монанди дигар навъи гулдӯзӣ вобаста ба пешрафти ҷомеа дигаргуниҳо ворид гардидааст. Тарзи гулдӯзии рӯймолҳои пешина одатан босмадӯзӣ буд ва нақшу нигораш бошад, бештар аз унсурҳои исломӣ ва геометрӣ ба вучуд омадаанд[6;27]. Дар аксари навоҳии Тоҷикистон замонҳои пеш рӯймолро аз ду тараф гулдӯзӣ мекарданд, ки онро *“рӯймоли дурӯя”* ё *“дутарафа”* меномиданд. Ва мисли сӯзаниву куртаи чакан нақшҳои печидаву рамзнокро дар он тасвир менамуданд. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки айни замон намунаи чунин рӯймол ва таҳияи он ба назар намерасад. Зиёдтар рӯймоли рангаш сафед ва ё сиёҳ, ки танҳо як гӯшаи он бо хатҳои борик гулдӯзӣ шудааст истифода мекунанд. Бо овардани чунин далелҳо гуфтан ба маврид аст, ки аслан ин тарзу намуди гулпартой дар ҳама минтақаҳои кишвар қариб якхела буда, он бо тарзу усулҳои замонавӣ мавриди истифодаи мардум қарор гирифтааст.

Хусусан дар давраи Истиқлолият хунароҳои дастии занона то андозае рушду такомул ёфта, мувофиқи замона тараққӣ доранд. Аксари занону духтарон ҳангоми истифода намудани ягон либос ҳатман байни маҳсулоти дастӣ ва корхонаӣ фарқ мегузоранд. Аммо бояд гуфт, ки аксари хунармандони имрӯза муҳимияти хунарашонро аз назари худ дур кардаанд. Вале хунароҳои мардумӣ ба

таври оммави тарғиву ташвиқ карда намешавад, зеро ҳар як ҳунар нозукиву аҳамияти махсусро талаб менамояд.

Бо вучуди ин мутаассифона имрӯз дар ҳунарҳои дастии занона баъзе костагиҳо низ ба мушоҳида мерасад. Чунки тавачҷуҳи занону духтарон бештар ба тарзи намуди дӯхти маҳсулотҳои хориҷӣ равона шудааст. Онҳо дар маснуоти хеш бисёртар нақшу нигор, тарҳ ва шакли навро ба кор мебаранд. Баъзе ҷавондӯхтарон ба нақшу нигори дигар халқу миллатҳо тақлид намуда, тасвири анъанавии гузаштагони худро дар ғўшаи фаромӯшӣ гузоштаанд. Дуруст аст, ки истифодаи технологияи нав моро ба раванди ҷапҳонишавӣ мепайвандад, вале ҳунармандони мо метавонанд бо ворид намудани навгониҳо нақшу нигор ва санъати амалии тоҷикиро рушду эҳё намоянд. Мебоист, ки занону духтарони ҳунарманд дар баробари корбурди технологияҳои муосир аз дӯхт ва таҳияи тарҳи маҳсулотҳои қадимӣ низ истифода бурда, муҳтавои онро дар маҳсули эҷодашон таҷассум намоянд.

Аз сабабе, ки ҳар як ҳунар вобаста ба маҳорату малакаи ҳунарманд ташаккул меёбад, дар таҳияи он якҷанд намуди ҳунарҳои занона ба ҳам омезиш меёбанд. Дар ҳунари қолинбофӣ раванди бофтани тавассути технологияи замонавӣ хусусияти ба худ хос дошта, он дар давоми вақти муайян, ороиш, тасвири ягон манзара ё акс, марҳилаҳои гуногунро дар бар мегирад. Дар шароити имрӯза ҷои ҳунарҳои гилембофӣ ва намадмолиро, ки ба воситаи дастгоҳҳои худсохт сурат мегирифт, қолинҳои босифату замонавӣ, ки ба василаи дастгоҳҳои қолинбофӣ таҳия мегардад гирифт. Ин гуна ҷараён ба ҷорӣ намудани тарзҳои мухталифи ҳунар ва саликаи баланди касбии ҳунармандро талаб менамояд, то маҳсулоти тайёрнамуда хушсифату диққатҷалбкунанда ва ба талаботи замон ҷавобгӯ бошад. Гарчанде ҳунарҳои намадмоливу гилембофӣ тавассути дастгоҳҳои оддӣ ҷараён мегирифт, вале акси онҳо мукаммалу печида буд. Солҳои охир тасвири акси одамон дар қолин бо истифода аз компютерҳои махсус бештар ба мушоҳида мерасад.

Шероз ҳам як ҷузъи ҳунари бофандагӣ ба шумор рафта, барои зебу зинат додани либосҳои занонаву мардона ва кўдакони аз он истифода менамоянд. Аз давраҳои пеш то имрӯз барои таҳияи шероз дўкони махсус вучуд дорад, ки ҳунармандони маҳаллӣ ба таври фаровон аз он истифода менамоянд. Аз рӯи мушоҳидаҳои мардумшиносону мутахассисони соҳа дастгоҳи қадимии шерозбофӣ фақат дар баъзе шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ боқӣ мондааст. Вале ҳунари шерозбофӣ дар байни занони тоҷик то даҳсолаи охир маъмул буда, бо пайдо шудани шерозҳои фабрикавӣ истифодаи маҳсулоти маҳаллӣ маҳдуд гардид. Ҷараёни бофтани шероз аз риштаҳои рангоранг дар дўкони махсус сурат мегирад. Нақшҳоро дар ҷо-ҷои шероз дар масофаи муайян ба воситаи риштаҳои ранга анҷом медоданд. Баъзе занҳои хушсалиқа ҳангоми бофтани шероз маҳсулоташонро мувофиқи завқ бо тасвирҳои гулу баргҳо ва навиштаҷотҳо оро медоданд." [4; 18]. Дар замони муосир асосан дӯхтани шерози тоқӣ ва ҷома дастӣ,

шерози куртаву пойчома бошад, бисёртар тавассути дастгоҳи махсуси ҳозиразамон сурат мегирад. Тасвироти шерозаҳо туғйирёбанда буда, унсурҳои навро ба тезӣ аз худ мекунанд ва рангомезии он баъди ба ашё дӯхта шудани шероза ба назар мерасид [3; 74]. Даҳсолаи охир дар маҳсулоти шерозадор чунин хусусият дида намешавад, чунки пеш аз ҳама тасвири нақшу нигори онҳо тағйир ёфтааст. Ва ҳунармандони кунунӣ онро бо либосҳои тарҳи навин мутобиқ намудаанд.

Озмоиш ва омӯзиши доимии якҷоягӣ дар касбу ҳунарҳои халқӣ бо усулҳои нави корӣ барои ба даст овардани натиҷаҳои назаррас дар ин ҷода зарур аст [5; 24]. Аз ин лиҳоз тадқиқотҳои олимони нишон медиҳад, ки ворид намудани навгонӣ тавассути технологияи навин дар ҳунарҳои дастии занон, истифодаи шаклҳои гуногуни соҳаи ҳунармандӣ мебошад. Бояд қайд кард, ки барои рушду такомули ин қабил ҳунарҳо технологияи муосир роҳи аз ҳама муҳим дар фаъолияти рӯзмарраи ҳунармандони халқӣ ва ҷалб кардани ҳунармандони ҷавон ба ҳисоб меравад.

Афзалияти ворид намудани технологияи инноватсионӣ дар он аст, ки дар шароити ҳозира теъдод ва сифати кор, фаъолияти ҳунарманд дар ҷойи аввал меистад. Ба монанди ҳунармандони ҷавон, ки маҳорату малакаи аз худ кардани технологияи ҳозиразамонро доранд, ҳар як маҳсулоташонро ба шароити имрӯза мувофиқ кунонда таҳия менамоянд.

Вале аз тарафи дигар, баробари муваффақият дар истифодаи технологияҳои инноватсионӣ як қатор камбудихо низ ҷой дорад, ки бо истифода аз он дар ҳунарҳои дастии занона то андозае костагиҳо ба назар мерасад. Масалан, аз ҷиҳати баҳодихӣ ва қиматнокӣ байни маҳсулоти дастӣ ва фабрикавӣ фарқияте намондааст. Куртаи чакане, ки ҳунарманд ҳафтаҳо вақт сарф карда бо сӯзан дастӣ омода мекунад бо куртаи дӯхти попури, ки тавассути мошина тайёр карда мешавад аз ҷиҳати нарх дар як сатҳ қарор доранд. Ё ин ки ба ҷои чодарҳои дастдӯз сӯзаниҳои корхонаиро истифода мебаранд. Ҳатто шерозҳои дастӣ босифату мустаҳкам буда, солҳои дароз истифода кардан мумкин аст, аммо шерозҳои фабрикавӣ бо як-ду маротиба шӯстани либос сифаташонро аз даст медиҳанд. Ғайр аз ин дар раванди истифодаи технологияи инноватсионӣ расму русум, анъанаҳои ниёгон, нақшу нигори миллие, ки занону бонувони мо асрҳо дар либосу ҷиҳозашон инъикос карда буданд, аз мадди назар дур меафтад. Мазмуну муҳтаво ва рамзҳои, ки дар ҳунарҳои халқии тоҷикон акс ёфтаанд, на ҳама вақт ба ҳисоб гирифта мешавад. Ба ин сабаб шояд арзишҳои фарҳангӣ он қимату манзалати ҳудро аз даст диҳанд.

Бо вуҷуди таъсири техникаву технологияи муосир ҳунарҳои дастии занона аз давраҳои қадим то ба имрӯз як андоза идома дорад ва ҳунармандон дар давом додани касбу ҳунари хеш фаъоланд. Онҳо дар интиқоли ҳунар бештар аз рӯи анъанаи “устоду шогирд” амал намуда, ба таври аз модар ба духтар ва устоду шогирд ҳунари ҳудро вобаста ба талаботи замони сайқал дода истодаанд. Инчунин

муайян гардид, ки аллакай аз ҳисоби ҷавондухтарон ҳунармандон омода гардида, бо истифода аз технологияҳои муосир дар самти ҳунари хеш фаъолият доранд. Бояд гуфт, ки қисме аз занону духтарони ҳунарманд тавонистаанд беҳтарин намунаҳои ҳунари халқиро ҳифз намоянд. Зеро танҳо ҳунармандони ботаҷриба метавонанд дар заминаи анъанаҳои халқӣ санъати имрӯзаи гулдӯзиро шаклу ҳусни тоза диҳанд. Чунки ҳунар дар дасти каси безавқу камистеъдод метавонад ба як кори оддӣ назарногире табдил ёбад ва албатта, ҳосили ранҷи ин гуна гулдӯзон беқадру камарзиш хоҳад буд. Аммо ҳунарманди ҳақиқӣ дар ин шуғл завқи дигаре меёбад. Ба ин хотир, бо пешравии илму техника занону духтарони ҳунарманд низ ҳамқадами замон буда, дар маҳсули эҷодашон аз технологияҳои нав васеъ истифода мекунанд.

Хулоса аз даврони қадим ҳунарҳои дастии занона бо тарзу намудҳои хоси худ рушду такомул ёфта, дар ҳар даври замон вобаста ба он то ба имрӯз омада расидаанд. Имрӯз бошад, масъалаи навоарӣ дар ҳунарҳои дастии бонувон дар саросари кишвар бо тарҳи замонавӣ ва мазмунан миллий бояд вусъат ёбад. Чунки барои таҳияи маҳсулоти ҳунармандӣ ҷои асбобу мошинаҳои кори дастсохтро дастгоҳҳои наву замонавӣ гирифт. Ва занону духтарони тоҷик низ дар таҳияи сару либос, ашё ва ҷиҳози рӯзгор дар баробари ҷомеаи ҷаҳонӣ ба комёбиҳои назаррас ноил гашта истодаанд. Бо боварӣ гуфтан мумкин аст, ки онҳо ба воситаи ҳунари хеш имрӯз ва оянда анъана ва фарҳанги миллии тоҷикро такмил дода, аҳамияти онро дар ҷомеаи ҷаҳонӣ баланд мебардоранд.

Адабиёт:

1. Ершов Н.Н., Писарчик А.К. Материальная культура таджиков верховьев Зерафшана. Душанбе, 1973. – 297 с.
2. Искандарзода, М. Зебу зинати арӯсони Ҳисор, Душанбе, 2006. – 42 с.
3. Писарчик А.К. О народном прикладном искусстве Таджикистана. // Искусство Таджикского народа. Сб.статей, вып.2, Душанбе, 1960. – С. 74-82. 376 с.
4. Раҳимов Д. Касбу ҳунарҳои анъанавии тоҷикон. – Душанбе: Адабиёти бачагона, 2014. – 160 с.
5. Рузиева М. Декоративно – прикладное искусство Таджикистана //Фарҳанг ва ҳунар. - 2009. – №4. – С. 22-25. 40 с.
6. Исоева-Юнусова Н. Гулдӯзии тоҷикӣ. Москва: «Искусство» - 1979. – 127 с.

РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ЖЕНСКИХ КУСТАРНЫХ РЕМЁСЕЛ

В данной статье речь идёт о женских кустарных ремёслах и роль инновационных технологий в их развитии и возрождении. Ремесленники всегда, особенно в современности, вводят изменения в древних традициях. Эти новшества и изменения показывают, что занятие и ремесло должны идти в ногу со временем. Одним из основных направлений деятельности ремесленников сегодня является использование инновационных технологий, которые отражают результат фантазии, мастерства и соответствующих навыков посредством современных технологий. За последние года производство таких продуктов в основном со стороны молодых ремесленников, наблюдается в большем количестве и спрос на них тоже растёт.

Ключевые слова: занятия, ремесло, технология, молодёжь, инновация, вышивание, узор, вышивка, новшество.

This article deals with female handicrafts and the role of innovative technologies in their development and revival. Artisans always, especially in modern times, introduce changes in ancient traditions. These innovations and changes show that occupation and craft should keep pace with the times. One of the main activities of artisans today is the use of innovative technologies that reflect the result of imagination, artisanship and relevant skills through modern technology. In recent years, the production of such products, mainly from young artisans, is observed in a larger number and the demand for them is growing.

Keywords: occupation, craft, technology, youth, pattern, embroidery, woodcarving, innovation